

store Masse af egentlige statistiske Data; og vi tør paa Foreningen af disse Egenskaber begrunde den Mening: at den første fuldstændige Topographie over Jyllands gamle Hovedstad (hvorfor Viborg i lang Tid var ansæet) vil indtage en i sin Art udmærket og hæderlig Plads i vor Literatur. Bogens Brugbarhed har Forf. endnu foretaget ved et alfabetaisk Register (som meget savnes i Beskrivelsen over Kolding); og om endog den store Overflodighed paa specielle Omstændigheder og forekommende Personers Navne, m. m. kan vække Ønsket, at dette Register havde kunnet opnaa en i den Henseende (især hvad Navne angaaer) endnu større Fuldstændighed: vil man dog altid med Erkiendtlighed paa sinne, at neppe nogen væsentlig Gienstand (eller dog kun meget faa af saadanne, f. Ex. Archiver, Documenter og Kongebreve (de vigtigste), Monumenter, Oldfager) vil savnes under Registrets Benyttelse. Ved en tydelig og meget vel udført Grundtegning over den gamle Stad har Forfatteren ligeledes beriget en Bog, der uden tvivl vil finde mange Læsere, med et uundværligt Tillæg af Vardi.

-
13. Samlingar, utgifna af Svenska Fornskriftsällskapet. I. Del. 1—3. Häfte. Stockholm 1844. 45. II. Del. 1—4. Stockh. 1845—49. III. Del 1. og 3. Stockh. 1846. 47. IV. Del 1. 2. Stockh. 1847—49. VI. Del. 1. Stockh. 1848.

Vi have for nogle Aar siden i dette Tidsskrift (V. Bd. S. 666 o. flg.) omtalt de betydelige Fortjenester, Hr. Udgivert Dr. Nietz i Lund har erhvervet sig ved sin i tre Bind 1842—44 udgivne Samling af hidtil utrykte svenske Sprogmonumenter fra Middelalderen (*Scriptores Suecici medii ævi, cultum culturamque respicientes.*) I den Anledning yttredes bl. a. det Ønske: „at Udgiveren maatte blive i Stand til at henvende sin Opmærksomhed og Arbejdsflid paa de gammel-svenske rimede Eventyr og Ridderdigte fra det 15de Aarhundrede, som enten ere

ubekjendte eller ufuldständigt udgivne" m. m. Dette Løste, paa den nordiske Sprog- og Literaturhistories Vegne, see vi nu opfyldt, endog i en større Stil og betydeligere Udstrækning, med Anvendelse af rigeligere Apparater og Hjælpeidler, og med et større Udbytte, end man vel endog i Sverrige selv for ti Aar siden vilde have ventet sig. Da den 1ste Deel af Dr. Nietz's *Scriptores* udkom 1842, er det sandsynligt, at et Foretagende, som han i Lund begyndte og fertsatte allene ved egne Arbeidskræfter og Resourcer, har vaakt eller fornyet Opmærksomheden for de rigere Skatte af gammeljvnsk Litteratur, som Stockholms, og andre Bibliotheker i Sverrige bevare. Ved et i den seneste Tid saa hyppigen anvendt Middel, Stiftelsen af et Samfund, der ved aarlige Bidrag understøtter et vist videnskabeligt og literairt Formaal, (iblandt hvilke det historiske og antiquariske især har vundet Gode) er det lykkes de Mand, der i Stockholm (1844) traadte i Spidsen for et saadant Foretagende, i en Tid af fem Aar at udvikle en overraskende og betydelig Virksomhed, ved nogle saa ivrige Litteraterers og Sprogelverses Hjælp og Arbeide. Blandt disse finde vi den allerede længe i Sverrige bosatte og nationaliserede Engländer Hr. G. Stephens. De øvrige indfødte Svenske, som hidtil have deeltaget i Udgivelsen af ovenanførte Arbeider (der seer hesteviss, og af Grunde, som Indholdets Anordning medfører, uden altid at følge Bindenes Række) ere D^r. G. D. Hyltén=Cavallius, G. A. Klemming og C. A. Lindström, alle tre ansatte ved det Kgl. Bibliothek i Stockholm; J. A. Ahlstrand, F. A. Dahlgren og J. W. Liffmann (Rector i Gesle.) Den sidstnævnte har besørget Udgivelsen af Niumdigtet „Hr. Iwan Løveridderen, af Sagnkredsen om Kong Arthur og hans runde Bord“, (II. 1—3. S. 1—183) med en vidtloftig Variantsamling (S. 185—388;) hvorimod den lærde historiske Indledning, og de kritiske Anmærkninger til Texten i de forskjellige Haandskrifter, (II. 4. S. 1—CCVII.) ere tilføiede af Hr. G. Stephens. Ligesom dette Digt af celtisk Udspring, haade ved sin Størrelse, (5754 Verslinier) ved sin næsten over hele Europa udbredte Navnkundighed, og ved sit poetiske Indhold, overhovedet kan fortjene at sættes øverst i den hele, hidtil af det svenske Oldskrift-Selskab udgivne Samling: saaledes svarer ogsaa

den Flid, Omhu og Rædson, hvormed det nu er udgivet, ganske til Sprogmonumentets Værdi. Hvad her allene savnes, er et forflarende Ordregister til det gamle Digt¹⁾; hvorimod rige og vel udstyrede Glossarier ere tilføiede „St. Patriks-Sagan“ (I. 2) ved Hr. Ahlstrand; Peder Månssons „Stridskonst och Stridslagh“ (I. 3) ved Hr. Hyltén=Cavallius; „Wadstena Kloster-Reglor“ (II. 1.) ved Udgiveren, Hr. Lindström; og „Konung Erik XIV. Krönika“ (III 3) ved Hr. Dahlgren.

Det bliver nødvendigt, paa dette Sted at indskrænke os til et Par væsentlige Hovedbemærkninger, i Anledning af det her anmeldte, ogsaa for dansk Sprogforskning og Sproghistorie vigtige Foretagende. Allerede af de hidtil udgivne Bind af „Fornskriftene“, i Forening med den af Dr. Nieh udgivne Samling, viser det sig klart, hvor stor en Virksomhed, der i det 14de Aarhundrede var vaagnet i Sverrige til det nyere Skriftsprog's Udvikling. Dette Factum har vel allerede længe været bekiendt; men mere som en Sætning i Literaturhistorien, end ved de sproghistoriske Aftstykker selv. Saadanne af disse, der for længe siden vare udgivne, (s. Er. de svenske Minnekroniker) læste og betragtede man mere fra det historiske Indholds, end fra Literaturens og Sprog-historiens Side. Særliges har det egentlige Forhold med de, i lang Tid under Navn af „Euphemias Visor“²⁾ bekiendte, paa Svensk oversatte Minnævker, eller Bearbejdelser af adskillige af Middelalderens rimede Eventyr, (særlig horende til Artus-Sagnene) været meget ufuldkomment oplyst; og indtil Mag. G. W. Gumælius 1822 (i Tidsskr. Iduna IX. X.) lod aftrykke omtrent Halvdelen (2145 Linier) af Digtet „Om Hertug Frederik af Normandie“³⁾, kiendte man saa at sige slet intet til Sprogformen i disse gammelsvenske rimede Romaner. Efter denne ene

¹⁾ Det er Bestemmelsen, at man længere hen vil meddele et almindeligt Glossarium til flere af de her udgivne Sprog-Monumenter, der savne et saadant.

²⁾ Euphemia, en Datter af Grev Günther af Ruppin, blev 1299 gift med den norske Konge Hakon Magnússøn, og døde den 1. Mai 1312. (Suhm. XI. 356. 690.) Hendes Datter Ingeborg blev 1303 trolovet med den svenske Hertug Erik Waldemarsøn, som ægtebrude hende den 29. Sept. 1312.

³⁾ En ny Udgave ved Hr. Ahlstrand kan ventes i Fornskr. Sällskapet's Samlingar. (II. p. LXXIII.)

Prove, eller af de ved Udgiveren meddeelte Oplysninger, kunde man dog endnu ikke danne sig nogen fuldstændig og tydelig Forestilling om disse Ritmværkers Sprogforhold; saa lidt som man endnu havde rigtig Kundskab om, paa hvad Maade de gammelsvenske Bearbejdelser af fremmede eventyrlige Ridderdigte vare fremkomne og behandledes. Endnu er vel heller ikke det hele Forraad blevet tilgængeligt; men den udmærkede Udgave af „Herr Iwan“, og i Særdeleshed de af Hr. G. Stephens i hans Indledning til Digtet meddeelte Oplysninger, have allerede bidraget meget til at sprede et klarere Lys over Historien af de tidligste rimede Arbejder i Sverriges nyere Længemaal. Man har længe vidst af de udtrykkelige Angivelser i Digtet selv, at den omtalte norske Dronning Euphemia havde ladet dem oversætte¹⁾; men af hvilket, og paa hvilket Sprog? — Det har været antaget, at det først var fæstet i det norske Sprog; og af dette paa Svensk. Hr. Stephens har derimod (p. XI og XVIII—XX) vist det Usandsynlige heri, og fremstillet de rimelige Grunde, som tale for, at Oversættelsen er fæstet efter det Tydske, hvis metriske Form i mellem-høityske („mittel-hochdeutschen“) Digtninger ogsaa stemmer nærmest overens med den svenske; uden at Hr. S. i øvrigt udtrykkeligt nævner Noget om, at det berømte Digt „Iwein mit dem Löwen“ af Hartmann v. der Aue maa antages som den egentlige Original eller Kilde til den svenske „Herr Iwan“; hvilket dog synes rimeligt. Indholdet i den sidstnævnte (s. den jævnsførende Oversigt ved Hr. Stephens p. XLVIII—LIX) følger ogsaa temmelig overensstemmende, baade det franske Eventyr („le Chevalier au lion“, i 6745 Vers, af *Chrestien de Troyes*, † 1191) og det tydske af Hartmann v. d. Aue (8166 Vers.) At man i Norge har Eventyret om Hr. Iwan, (fra Midten af 13de Aarh. s. Stephens, p. LXVIII.) behandlet i den prosaiske Sagaform, hvilken i dette Land var den sædvanlige for Oversættelsen af beslige udenlandske Digtninger — ligesom at man i Norge endnu ikke paa den Tid, eller endeel sildigere, havde aflagt de gamle nordiske Versformer, eller antaget den frie, accenturede, rimede Versbygning, som

¹⁾ De, som endnu havees paa Svensk, ere: Herr Iwan (1303), Hertug Frederik, (1309), Flores og Blantzeflor, („lidi ser hun døde“ saaledes benimod 1312.)

derimod allerede fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede havde fundet Indgang i det svenske Sprog: det være de mest gieldende Beviser for, at de saakaldte Cuxhemia-Digte, saaledes som vi have dem, ere en umiddelbar svensk Bearbejdelse efter tydske Originaler.

Saameget vigtigere er det Udbytte, de kunne give for den skandinaviske Sprogforskning og Sproghistorie; men dette foreges endnu betydeligt derved, at man i svenske Bogsamlinger har bevaret to forskjellige Oversættelser (eller Omstrivninger⁵⁾ af Hr. Swan i det danske Sprog; den ene noget ældre end den anden. (Jvf. Stephens p. CVIII. CXXI. og flg.) Haandskriftet, (E.) hvori den ældste danske Text af Hr. Swan findes, tilhører anden Halvdeel af 15de Aarh. Den svenske Text tillægger Hr. Stephens (p. LXX.) en Sprogform saaledes som den omtrent har været 1370—1400; hvorimod det ældste, i Udgaven fulgte svenske Haandskrift efter hans Mening, er omtrent fra 1430. — Preverne af begge danske Haandskrifter paa den tilseiede Tavle til Sprog-Sammenligning af den svenske, danske og norske (Prosa-) Form, give allerede mangen interessant Oplysning. (Vi see saaledes, at det senere danske Haandskrift (F.) har den jydsk Form *jen* og *jet*; det ældre derimod den stalandsk *en* og *et*.) Men det vil derfor ikke være mindre ønskeligt, at vi, ved den fuldstændige Udgivelse af det forstævnte Haandskrifts danske Bearbejdelse, maatte erholde et vigtigt, sammenlignende Bidrag til Oplysningen af de to skandinaviske Skriftsprøgs Historie.

Dette er saaledes kun et Par korte og hastige Ord om den rige Skat af ældre svensk Sprogstof, og af Monumenter og Kilder til Historien af Sverriges tidligste nationale Literatur og litteraire Virksomhed, som det svenske Oldskrift-Selskab i faa Aar, med levende Iver og Virksomhed, har bragt for Lyset. De allerede udfomne elleve Hefter ere endnu kun en Begyndelse, der lover en ikke mindre rig Fremtids Høst, baade i metriske Arbejder (saa som Digtet om Hertug Frederik, den rimede Alexanders-Krønike m. fl.) og i Prosa-Værker (s. Gr. Fortættelsen af de

⁵⁾ „Den danska texten är tydligen endast en Afskriftsbearbetning efter den svenska.“ Stephens. p. LXX.

vidtøftige Bibel-Arbejder og Legendariet.) Det tør vel ogsaa ventes, naar man vil gaae længere ned i Tiden, at flere utrykte Skrifter kunne opdages, som i Værdi meer eller mindre nærmede sig Wadstena=Munkens (siden Biskop i Vesterås) **Peder Månsens** „Stridz-konsth“ og „Stridz-lagh“, (Krigsret), med Tillæg af en Konst=Bog og Lærebog — Alt fra Begyndelsen af det 16de Aarhundrede (I. Bdie Hefte.) Dette Bidrag hører baade ved selve Indholdet, og ved Forfatterens Personlighed, uden Tvivl til de i sin Art interessanteste, man vil kunne opvise fra Gustav I. Tidssalder. Hr. Hyltén-Cavallius har serøget sin Fortieneste af Udgaven, ikke allene ved en belærende Indledning, eller Fremstilling af denne Tids Krigsforfatning; men ogsaa ved en Levnetsbeskrivelse af den mærkværdige Forfatter, der havde tilbragt 16 Aar i Rom, og døde den 17de Mai 1531, som en tro og udholdende Bekæmper af den catholske Troeslære.

14. De hellige tre Kongers Capel, stiftet af Kong Christian den Første og Dronning Dorothea, i Roskilde Domkirke. En historisk-antiquarisk Beskrivelse af C. C. Werlauff. Kbh. 1849. VIII. 76 Sider, 4to (Med 3 litograph. Plader.)

Det er bekendt, at man i lang Tid vel vidste, at de eldenborgske Kongers Stamfæder havde sin Grav i det af ham stiftede og byggede Ordens- eller Stidder-Capel i Roskilde Domkirke; men var uvidende om Stedet, hvor Gravhvalvingen fandtes under Capellets Gulv, og flere Gange forgieves havde søgt at opdage den, fordi man ikke havde søgt paa det eneste rette Sted; nemlig imellem de nyere Hvalvinger, indrettede for at optage Kongerne Christian den Tredies og Frederik den Andens Levinger. Saa aldeles var i noget over halvtredie Hundrede Aar Grindringen forsvunden om Christian den Førstes Gravsted, som dog havde været aabnet og undersøgt under Frederik II. 1581. Saa snart man nu (den 1de Decbr. 1843) efter Kong Christian den Ottendes Befaling foretog en Eftergravning paa bemeldte Sted, opdagede man i en